

CUPRINS

Abrevieri	17
------------------------	----

Capitolul I. Procesul echitabil și dreptul la un proces echitabil în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului	21
--	----

I. Noțiunea de „proces echitabil” și natura juridică a dreptului la un proces echitabil	21
A. Noțiunea de „proces echitabil”	22
B. Natura juridică a dreptului la un proces echitabil	24

II. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la dreptul la un proces echitabil.....	26
A. Domeniul procesului echitabil	27
A ₁ . Contestațiile asupra drepturilor și obligațiilor cu caracter civil.....	28
1. Contenciosul privat	30
2. Contenciosul public.....	32
3. Contenciosul mixt	35
A ₂ . Acuzațiile în materie penală.....	37
1. Criteriul calificării interne.....	38
2. Criteriul naturii faptei incriminate	38
3. Criteriul scopului și severității sancțiunii	38
B. Conținutul dreptului la un proces echitabil	41
B ₁ . Garanții procedurale generale	41
1. Accesul la justiție	41
1.1. Domeniul accesului la justiție	42
1.2. Efectivitatea accesului la justiție	44
1.3. Limitele accesului la justiție	46
1.3.1. Condiții de formă privind accesul la justiție	46
1.3.2. Condiții referitoare la termene	46
1.3.3. Condiții referitoare la plata sau consemnarea unor sume de bani	47
1.3.4. Existența imunităților de jurisdicție	48
1.3.5. Alte condiții	48
2. Neutralitatea tribunalului	49

2.1. Dreptul la un tribunal independent.....	49
2.2. Dreptul la un tribunal imparțial.....	51
3. Celeritatea procedurii.....	53
4. Publicitatea procedurii.....	55
5. Egalitatea armelor.....	58
5.1. Principiul contradictorialității.....	58
5.2. Obligativitatea motivării hotărârilor judecătorești.....	59
5.3. Administrarea echitabilă a probelor.....	61
5.4. Oralitatea procedurii.....	62
B ₂ . Garanții speciale în materie penală.....	62
1. Prezumția de nevinovăție.....	62
2. Drepturile apărării.....	64
2.1. Drepturile prevăzute expres de Convenție.....	64
2.1.1. Dreptul de a fi informat asupra naturii și cauzei acuuzării.....	64
2.1.2. Dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării.....	65
2.1.3. Dreptul de a se apăra singur sau cu ajutorul unui avocat.....	66
2.1.4. Dreptul de a convoca și interoga martorii.....	67
2.1.4.1. Situația generală a martorilor.....	67
2.1.4.2. Situația particulară a martorilor anonimi.....	70
2.1.5. Dreptul la asistența gratuită a unui interpret sau a unui traducător.....	71
2.2. Drepturile consacrate pe cale jurisprudențială.....	73
2.2.1. Dreptul la tăcere și dreptul de a nu contribui la propria incriminare.....	73
2.2.2. Dreptul de a participa la judecarea propriei cauze.....	74
III. Principalele probleme ridicate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la dreptul la un proces echitabil în cazul României.....	74
A. Probleme referitoare la accesul la justiție.....	76
1. Lipsa „plinei jurisdicții” a instanței.....	76
2. Încălcarea principiului securității raporturilor juridice.....	78
3. Taxele de timbru – obstacol de fapt în calea accesului la justiție.....	83
4. Alte probleme privind accesul la justiție.....	85

B. Probleme referitoare la garanțiile instituționale și procedurale	88
1. Încălcarea principiului contradictorialității	88
2. Nemotivarea sau insuficienta motivare a hotărârilor judecătorești	88
3. Nerespectarea principiului egalității armelor	90
4. Administrarea neechitabilă a probelor. Lipsa audierii inculpatului	90
5. Independența și imparțialitatea tribunalului	94
6. Publicitatea ședinței de judecată	95
7. Garanții speciale în materie penală	95
C. Probleme referitoare la executarea hotărârilor judecătorești	100
D. Concluzii preliminare	106

Capitolul II. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil

107

I. Delimitări între „termenul rezonabil” prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului și alte „termene rezonabile”	107
A. Termenul rezonabil prevăzut de art. 2 din Convenție	107
B. Termenul rezonabil prevăzut de art. 3 din Convenție	110
C. Termene rezonabile prevăzute de art. 5 din Convenție	111
C ₁ . Dreptul de a fi adus de îndată în fața unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare	111
1. Noțiunea de „magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare”	112
2. Semnificația temporală a termenului „de îndată”	115
C ₂ . Dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil sau eliberat în cursul procedurii	117
1. Motive de ordine publică care justifică menținerea în detenție preventivă	118
2. Determinarea „termenului rezonabil”	122
3. Posibilitatea de a fi eliberat în cursul procedurii	125
C ₃ . Scurte considerații privind celelalte termene la care se face referire în art. 5 din Convenție	126
1. Dreptul de a fi informat „în termenul cel mai scurt”	127

2. Dreptul de a beneficia de o judecată „într-un termen scurt” cu privire la legalitatea arestării sau deținerii	127
--	-----

II. Analiza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului privind dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil	130
A. Termenul care trebuie luat în calcul	131
A ₁ . Punctul de plecare al termenului (<i>dies a quo</i>)	131
1. Punctul de plecare al termenului în materia civilă	132
2. Punctul de plecare al termenului în materia penală	134
A ₂ . Punctul final al termenului (<i>dies ad quem</i>).....	136
1. Data executării efective a ultimei hotărâri judecătorești interne definitive	136
1.1. Executarea efectivă corespunde datei la care ultima hotărâre judecătorească internă a devenit definitivă.....	136
1.2. Executarea efectivă este ulterioară datei la care ultima hotărâre judecătorească internă a devenit definitivă.....	139
2. Data pronunțării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului.....	140
B. Aprecierea caracterului rezonabil al termenului.....	140
B ₁ . Criterii care privesc natura litigiului	142
1. Complexitatea afacerii	142
2. Miza afacerii pentru reclamant	145
B ₂ . Criterii care privesc comportamentul protagoniștilor dezbaterii judiciare.....	150
1. Comportamentul părților	151
2. Comportamentul autorităților naționale.....	154
C. Repararea prejudiciilor cauzate prin încălcarea dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului.....	161
C ₁ . Prejudiciul material	162
C ₂ . Prejudiciul moral	163
C ₃ . Cheltuieli judiciare.....	164
III. Scurte considerații privind jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene referitoare la dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.....	164

Capitolul III. Dreptul la un remediu efectiv	170
I. Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil și dreptul la un remediu efectiv	170
A. Considerații generale privind dreptul la un remediu efectiv	170
B. Hotărârea în cauza <i>Kudla</i> și revirimentul jurisprudenței Curții	173
1. Despre necesitatea de a examina plângerea pe temeiul art. 13	173
2. Aplicabilitatea art. 13 plângerilor în care se invocă violarea dreptului la judecarea cauzelor într-un termen rezonabil	175
II. Modele de reglementare pentru realizarea unui mecanism destinat să asigure dreptul la un remediu efectiv în cazul încălcării dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil	179
A. Analiza „remediilor efective” propuse de statele-părți prin intermediul jurisprudenței Curții	179
A ₁ . Albania	180
A ₂ . Austria	180
A ₃ . Azerbaidjan	182
A ₄ . Belgia	182
A ₅ . Bulgaria	184
A ₆ . Cehia	187
A ₇ . Cipru	189
A ₈ . Croația	190
A ₉ . Danemarca	191
A ₁₀ . Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei	192
A ₁₁ . Franța	194
A ₁₂ . Germania	196
A ₁₃ . Georgia	198
A ₁₄ . Grecia	198
A ₁₅ . Irlanda	200
A ₁₆ . Italia	201
A ₁₇ . Liechtenstein	203
A ₁₈ . Lituania	204
A ₁₉ . Luxemburg	204
A ₂₀ . Malta	205

A ₂₁ . Muntenegru.....	206
A ₂₂ . Polonia.....	207
A ₂₃ . Portugalia.....	208
A ₂₄ . Republica Moldova.....	210
A ₂₅ . Rusia.....	210
A ₂₆ . Serbia.....	213
A ₂₇ . Slovacia.....	214
A ₂₈ . Slovenia.....	217
A ₂₉ . Spania.....	220
A ₃₀ . Turcia.....	221
A ₃₁ . Ucraina.....	222
A ₃₂ . Ungaria.....	223
B. Scurte considerații cu privire la statele care nu au probleme deosebite sub aspectul respectării exigențelor termenului rezonabil sau care nu au instituit un remediu specific.....	224

Capitolul IV. Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil în România..... 231

I. Reglementări naționale destinate să asigure respectarea dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, anterior anului 2010.....	231
A. Cadrul constituțional național.....	231
B. Reglementări naționale destinate să asigure respectarea dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.....	232
B ₁ . Reglementări de domeniul „materiei civile”.....	232
1. Dispoziții procedurale generale ce vizează celeritatea.....	233
2. Proceduri speciale, simplificate și accelerate.....	240
2.1. Procedura administrării probelor de către avocați.....	240
2.2. Procedura accelerată de judecare a cauzelor în materie funciară.....	244
2.3. Procedura soluționării litigiilor comerciale.....	245
2.4. Procedura privitoare la soluționarea conflictelor de drepturi.....	246
2.5. Procedura ordonanței președințiale.....	247
2.6. Procedura somației de plată.....	248

2.7. Procedura ordonanței de plată	249
2.8. Procedura restrângerii exercitării dreptului cetățenilor români la libera circulație în străinătate	251
2.9. Procedura îndeplinirii unor acte de procedură prin intermediul Buletinului procedurilor de insolvență.....	253
2.10. Procesul insolvenței.....	255
2.11. Procesul administrativ și procesul fiscal.....	257
2.12. Contestații referitoare la procedurile de achiziții publice.....	261
2.13. Proceduri de soluționare a cererilor de restituire a bunurilor naționalizate și a cererilor de despăgubire formulate de foștii proprietari	263
2.14. Procedura de contestare și sancționare a neregulilor apărute în utilizarea fondurilor europene și/sau a fondurilor publice naționale aferente acestora	266
2.15. Procedura de soluționare a contestațiilor privind listele electorale	267
B ₂ . Reglementări de domeniul „materiei penale”	268
1. Dispoziții din Codul de procedură penală menite să contribuie la asigurarea soluționării cauzelor într-un termen rezonabil	268
1.1. Dispoziții procedurale generale ce vizează celeritatea	269
1.2. Proceduri speciale, accelerate	273
1.2.1. Procedura urmăririi și judecării unor infracțiuni flagrante	273
1.2.2. Procedura în cazul infracțiunilor cu minori arestați	274
2. Alte prevederi de domeniul materiei penale	274
2.1. Procedura soluționării plângerilor în materie contravențională	274
2.2. Procedura soluționării plângerilor formulate de persoanele aflate în executarea unei pedepse privative de libertate în penitenciare.....	276
3. Reglementări conținute în legile de organizare judiciară.....	278

II. Principalele deficiențe ale cadrului juridic național destinat să asigure respectarea dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.....	280
A. Deficiențe constatate prin hotărârile pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu ocazia analizării plângerilor formulate împotriva României	280
A ₁ . Condamnările României la Strasbourg pentru încălcarea dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil și a dreptului la un remediu efectiv	280
A ₂ . Concluzii preliminare.....	303
a. Deficiențe sesizate în materie penală.....	303
b. Deficiențe sesizate în materie civilă	304
c. Hotărârea Curții din 26 noiembrie 2013 în afacerea <i>Vlad și alții c. României</i> : incapacitatea Statului Român de a elabora o legislație și de a construi o jurisprudență care să respecte exigențele art. 6 par. 1 și art. 13 din Convenție.....	305
B. Deficiențe sesizate de Statul Român și de organismele Uniunii Europene	307
B ₁ . Evaluarea Consiliului Superior al Magistraturii privind motivele de tergiversare a cauzelor (2007).....	307
B ₂ . Evaluarea Consiliului Superior al Magistraturii privind starea justiției (2007-2011)	309
B ₃ . Raportarea statistică a Consiliului Superior al Magistraturii privind activitatea instanțelor și parchetelor în anul 2012	317
B ₄ . Evaluarea Comisiei Europene în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare.....	321
C. Deficiențele sesizate de judecători și procurori, în cadrul unui proiect de monitorizare a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele împotriva României.....	323
III. Răspunsul autorităților naționale. Tentative de asigurare a respectării dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil	326
A. Considerații generale	326
B. „Mica reformă” a sistemului judiciar național, promovată prin Legea nr. 202/2010	327
B ₁ . Modificări în materie civilă.....	327

B ₂ . Modificări în materie penală.....	334
C. Măsurile ale Consiliului Superior al Magistraturii privind volumul optim de muncă.....	338
 IV. Analiza factorilor care împiedică asupra soluționării cauzelor într-un termen rezonabil. Evaluarea conduitei autorităților naționale responsabile.....	347
A. Analiza factorilor care împiedică asupra soluționării cauzelor într-un termen rezonabil în România	348
A ₁ . Factorii care privesc structura sistemului judiciar național	349
A ₂ . Factori care privesc actorii ce asigură funcționarea sistemului judiciar național.....	353
A ₃ . Factori care privesc resursele sistemului judiciar național	365
A ₄ . Factori care privesc procedurile aplicabile pentru funcționarea, reglarea și interacțiunile sistemului judiciar național	371
 Capitolul V. Coordonatele și imperatiile trecerii de la dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil la dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil	377
I. Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil la nivel european	377
A. Introducere	377
B. Coordonatele termenului optim și previzibil	381
B ₁ . Apariția noțiunii de „termen optim și previzibil”. Programul-cadru „Un nou obiectiv pentru sistemele judiciare: soluționarea fiecărei cauze într-un termen optim și previzibil”	381
B ₂ . Elementele planului de acțiune pentru o nouă abordare asupra duratei procedurilor	382
C. Imperatiile trecerii de la un „termen rezonabil” la un „termen optim și previzibil”	386
C ₁ . Bune-practici privind managementul timpului în cadrul procedurilor judiciare	386
1. Stabilirea unor durate-cadru realiste și măsurabile	387
1.1. Stabilirea unor durate-cadru la nivel de stat, instanță și judecător.....	387

1.2. Stabilirea duratelor-cadru pe tip de procedură	388
1.3. Stabilirea de durate-cadru pentru principalele stadii ale unei proceduri.....	388
1.4. Stabilirea de durate-cadru în funcție de complexitatea cauzelor	389
1.5. Stabilirea de durate-cadru în colaborare cu participanții la procesul de justiție	389
2. Asigurarea respectării duratei-cadru	390
2.1. Acțiuni interne pentru situațiile în care cauzele pendinte depășesc duratele-cadru	390
2.2. Abordarea concertată pentru managementul cauzelor în interiorul duratelor-cadru.....	391
2.3. Presiuni externe pentru susținerea duratelor-cadru	391
2.4. Abordarea-pilot pentru determinarea duratelor-cadru	391
3. Monitorizarea și diseminarea informațiilor	392
3.1. Atenție separată pentru timpul de inactivitate datorat părților și/sau instanțelor	392
3.2. Acces general al personalului instanței la toate informațiile privind rezultatele activității instanței.....	392
3.3. Acces public la toate informațiile privind rezultatele activității instanței	393
3.4. Colectarea informațiilor asupra așteptărilor și opiniilor actorilor.....	393
4. Politici și practici referitoare la procedură și managementul cauzelor.....	393
4.1. Implicarea participanților în schițarea liniilor orientative procedurale la nivelul instanțelor	393
4.2. Proceduri corespunzătoare complexității cauzelor	394
4.3. Procedură-standard bazată pe maximum două ședințe publice.....	395
4.4. Rolul activ al judecătorilor în managementul cauzelor	395
4.5. O politică strictă de reducere la minim a amânărilor	395
4.6. Organizarea de întâlniri prealabile între părți	395
4.7. Asigurarea respectării duratelor-cadru privind administrarea probelor	396

4.8. Utilizarea unui format-standard pentru hotărâri și folosirea modelelor.....	396
4.9. Folosirea tehnologiei audiovideo în activitatea instanței.....	396
4.10. Folosirea tehnologiilor informaționale și de comunicații pentru managementul cauzelor și administrarea probelor	397
5. Politici referitoare la volumul cauzelor și încărcătura instanțelor	397
5.1. Prevederea și monitorizarea volumului cauzelor și a capacității de încărcare a instanțelor	398
5.2. Încurajarea modalităților alternative de soluționare a conflictelor și înțelegerilor timpurii între părți.....	398
5.3. Folosirea unor instrumente de filtrare a cauzelor pentru a limita numărul de dosare pe rol.....	399
5.4. Instituirea și dezvoltarea urmăririi penale discreționare (principiul oportunității urmăririi penale)...	400
5.5. Creșterea numărului de cazuri în care se folosește completul unic	400
5.6. Utilizarea unui sistem flexibil de repartizare a cauzelor	401
5.7. Extinderea sarcinilor preluate de personalul administrativ.....	401
5.8. Limitarea activităților extrajudiciare ale judecătorilor și ale instanțelor în general	402
C ₂ . Alte activități ale Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției. Evoluții recente	402
1. Evaluarea sistemelor judiciare naționale	402
2. Managementul timpului judiciar și durata procedurilor judiciare	404
II. Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil la nivel național	411
A. Considerații generale	411
B. Noul Cod de procedură civilă	415
B ₁ . Dispoziții generale menite să contribuie la soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil	416
a. Obligații în sarcina judecătorului cauzei, a executorului judecătoresc, a părților sau a terților	416

b. Norme de procedură și mecanisme procedurale destinate să contribuie la finalizarea mai rapidă a procedurii	420
B ₂ . Proceduri rapide cuprinse în noul Cod de procedură civilă	430
a. Procedura ordonanței de plată	430
b. Procedura judecării cererilor de valoare redusă.....	433
c. Procedura ordonanței președințiale.....	435
B ₃ . Observații privind procedurile sau normele cuprinse în vechiul Cod de procedură civilă sau în alte acte normative, după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă.....	437
B ₄ . Contestația privind tergiversarea procesului – remediu efectiv sau simplă formă fără fond?	439
C. Noul Cod de procedură penală	449
C ₁ . Principii și dispoziții generale.....	449
a. Principii generale	449
b. Soluționarea acțiunii civile în procesul penal.....	452
c. Informarea persoanei vătămate și procedura consultării dosarului	453
d. Reguli referitoare la citare și comunicarea actelor de procedură.....	455
e. Procedura în camera preliminară	456
f. Acordul de recunoaștere a vinovăției	457
g. Alte dispoziții relevante	458
C ₂ . Contestația privind durata procesului penal	458
Concluzii	462
Bibliografie generală	465